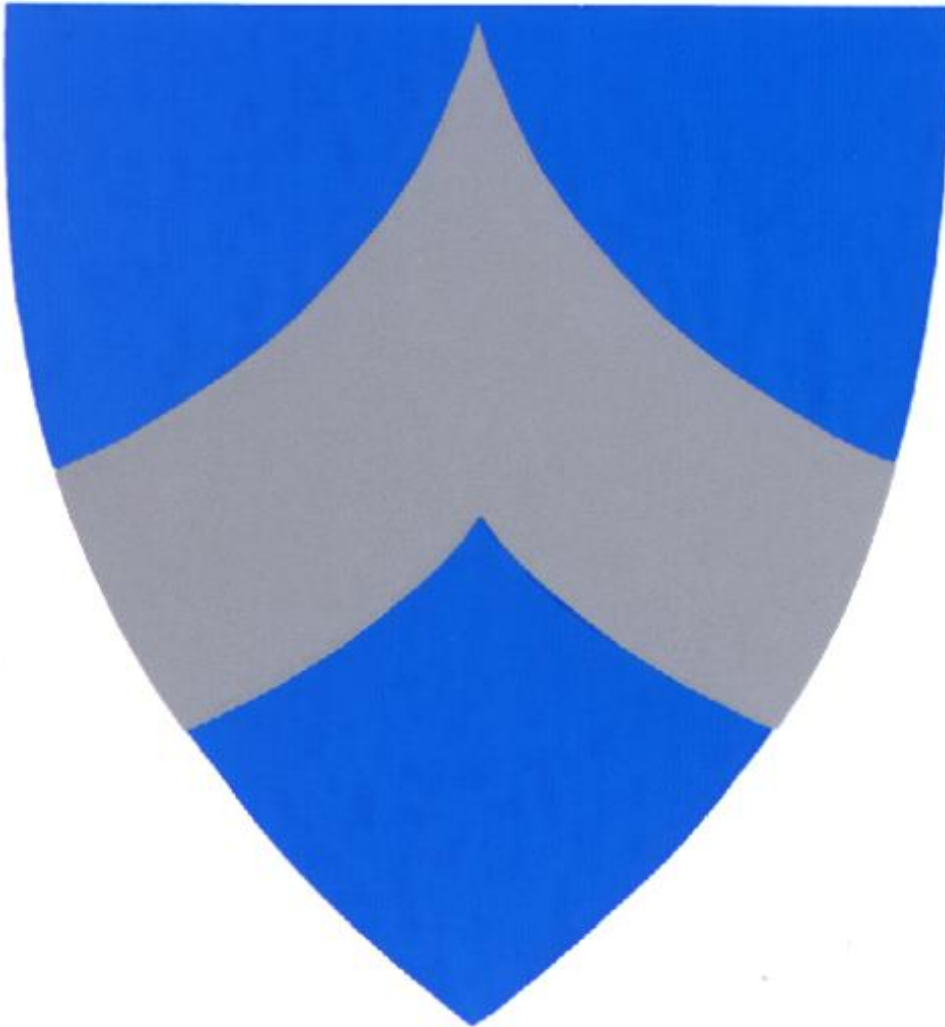

Tiltaksstrategi for tilskudd til spesielle miljøtiltak i jordbruket (SMIL) for 2023-2026

GRATANGEN KOMMUNE

Tolking av kommunevåpnet er **fjell, fjord og båt**.
Kommunens slagord er: "Et sted å bli glad i"

Dette er en strategi for miljøarbeidet i Gratangen kommune. Den er utarbeidet i samarbeid med faglaga innen jordbruk.

Strategien omfatter tiltak innenfor jordbruk

Strategien gjelder for bruk av midler tilknyttet til:

- Forskrift om tilskudd til spesielle miljøtiltak i jordbruket

godkjent av Hovedutvalget for Teknisk, Næring og miljø den .04.12.2013. og revidert den 26.04.2017, 26.01.2021 og 14.04.2023 - høring er sendt til alle gårdbrukere og lagt ut på våre nettsider.

Hovedutfordringer i jordbruket i Gratangen

Kulturlandskap og kulturminer

Landbruket har ei lang historie i området og det er i dag aktive gårdsbruk i grenda Kvernmo, Holtås, Moan, Årstein, Laberg, Sortebekk, Hilleshamn, Hesjeberg, Grøsnes, Myrland, Løvdal, Selnes. Antall aktive landbruksforetak er de siste 40 årene kraftig redusert, men i hovedsak leies jordbruksarealene ut til bruk i drift. Og landbrukseiendommene opprettholdes. Men sjøl om mye av jorda holdes i hevd er det mye som ikke skjøttes lenger, det er de mest tungdrevne arealene som gror igjen. Nedgang i dyr på beite fører til gjengroing av utmarksarealer og arealene forringes også for bruk til friluftsliv. De landbrukseiendommer som ikke er i aktiv drift lenger, representerer en viktig kulturhistorie, som er en viktig del av landskapet.

De naturgitte forholdene i Gratangen medfører at det for en stor del, bare er ei lita stripe mellom strandlinja og fjellet, som det kan drives jordbruk på. Dette er i hovedsak gjennomgående langs hele fjordarmen. Innerst i Gratangen utvider landskapet seg noe, slik at det er større arealer som er drivverdige, og avstanden mellom strandlinja og fjellet er betydelig større. Normalt drives det jordbruk opp til kote +220 m.o.h.

Driftsformen er fullmekanisert, hvor bare arealer som kan høstes maskinelt blir nyttiggjort. Men dette stiller igjen krav om at viktige arealer som blir og kan, utnyttes til jordbruksformål, blir vernet mot nedbygging til annet formål.

Arealer som tidligere var høstet, blir nå benyttet til beiteformål i stor utstrekning.

Landbruksdrifta er for en stor del tuftet på småfedrift. I dag er ett bruk forbeholdt melkeproduksjon, ett bruk er kombinasjonsbruk sau/ammekyr/villsau, to bruk driver kun med villsau, hvor en er økologisk. Innenfor skogbruk er det tre aktive foretak + en del grunneier som tar ut virke til eget forbruk.

Gratangen kommune har utarbeidet kommuneplanens arealdel for perioden 2010 – 2022. En del av opplysningen er hentet fra kommune planen, i tillegg har kommunen utarbeidet plan for Biologisk mangfold.

Følgende stoff og kart har dannet grunnlag og vert benyttet for utarbeiding av planen:

- kulturminnekart
- Skogbrukskart
- Viltkart (eget kart og registrering unntatt offentligheten)
- Kystsoneplan (egen delplan, og "Astafjordprosjektet")
- Biologisk mangfold
- Gårdshistorien for Gratangen bok I og II.
- Kommunens arealplan

Generelt om Gratangen.

Gratangen kommune ligger i søndre del av Troms fylke. Kommunen er en typisk kyst- kommune, og ligger omkring fjorden Gratangen som skjærer seg 23 km i sørøstlig retning inn i landet. Terrenget er i hovedsak brattlendt på begge sider av fjorden, med mange spisse tinder med topper over 1000 moh. Høyeste punkt er Lægastind med 1332 moh, på grensen mot Narvik kommune og Nordland fylke. Kommunen har vært egen kommune siden 1926.

Det totale arealet er på 313 km², av dette er knapt 1/3 lavere enn skoggrensen.

Innbyggertallet er pr. 01.01.2023 på 1079.

Befolkningstallet har vist en jevn nedgang etter 1946, men synes å ha hatt en kraftigere tilbakegang siden år 2000.

Næringslivet har fra gammelt av vært preget av jordbruk, fiske og fangst, ofte i kombinasjon. Etter hvert som de tradisjonelle næringsveier som jordbruk, fiske og fangst har gått tilbake, har nye næringer kommet til. I dag har fiskeoppdrett fått stadig større betydning. Dessuten er reiseliv, turisme og kystkultur viktige næringer i dagens samfunn i Gratangen.

I uminnelige tider har også primærnæringen reindrift vært drevet i kommunes arealer. I dag er Gratangen kommune delt mellom to reinbeitedistrikter, Gielas og Grovfjord, hvor grensen mellom dem følger Gratangsfjorden, og videre innover mot Øse langs E6.

Landskap

I høyfjellsområdene i sør grenser Gratangen Kommune mot Nordland fylke. Et relativt bredt dalføre går nordover fra Bjerkvik i Herjangsfjorden over Gratangseidet på grensen mellom Narvik og Gratangen Kommune. Videre ned mot Gratangsbøtn, som er den innerste og smaleste delen av Gratangen. Store deler av Gratangen kommune deles i to av en stor fjord som ligger i ly av Rolla og Andørja. Langs fjorden er det mange bratte liser hvilket gir en smal strandsone. Fjorden er omkranset av nokså høye tinder. På nordsiden ligger Tverrfjellet og Årsteinhornet (1193 m.o.h.) og det noe lavere Blåfjellet (761 m.o.h.) ute ved Grøsnes. Sør for fjorden ligger en rad med tinder langs grensen mot Grovfjord i Skånland kommune, bl.a. Keipen (1136 m.o.h.), Nonsfjellet (1139 m.o.h.), Oldertinden (1207 m.o.h.) og Dudalstinden (1275 m.o.h.). Også mot sør og øst er Gratangen innrammet av høye tinder, blant annet kommunens høyeste fjell, Leigastinden (1332 m.o.h.), som ligger på grensen mot Narvik kommune. Flere relativt brede dalfører leder ned mot fjorden; Gratangseidet fra sør, Fjordbotneidet og Hesjebergdalen fra nord. Og Labergsdalen som fører ned fra Øsevatnet ved Gratangseidet til fjorden ved Laberg. Myrområder finnes først og fremst i disse dalførene.

Lengst inne i fjorden opp mot Kvernmo blir terrenget noe slakere. Gratangen kommune består av flere jordbruksbygder med fint kulturlandskap. Fjorden rammes inn av høye fjell, og på Øse er det et vidde/fjellandskap. Bebyggelsen er i hovedsak lokalisert langs fjorden. Berggrunnen i kommunen består i hovedsak av glimmerskifer og glimmergneis. Et nokså bredt bånd med marmor finnes sørøst i kommunen, i området Kvernmo, Fjordbotnmarka/ Finnesletta. Marmor er basisk og gir grunnlag for et stort floristisk artsmangfold, inkludert flere sjeldne og kravfulle fjellplanter. Smale bånd med marmor finnes dessuten både nord og sør for Gratangen, blant annet i Årsteinlia og i vest langs Astafjorden. Også i Hesjebergdalen og ved Lavik finnes smale bånd med marmor.

Kulturpåvirkning

Noen av de sjønære områdene i kommunen er preget av jordbruksdrift. I nyere tid har det sannsynligvis skjedd en del utarming av artsmangfoldet, pga nye driftsformer med oppgjødsling og oppdyrking, i tillegg til mindre beiting i inn og utmark. Skogen i Gratangen består til stor del av lauvskog der bjørk er det mest dominerende treslaget. I sørvendte liser med mer næringsrik grunn finnes stedvis relativt store bestander av osp, samt innslag av gråor og selje. Kommunen har litt barskog, denne er å regnes som middelaldrende. Det er plantet noe gran de siste tiårene. Dette er unge til middelaldrende plantefelt spredt rundt.

Naturvern og Miljø.

Gratangen kommune har utarbeid plan for biologisk mangfold. En rekke områder er registrert som A, B eller C områder, avhengig av de funn som er gjort. Områder som er registrert som A områder, er områder som er spesielt viktige å verne om, for å unngå nedbygging. Også områder som er betegnet som B områder, er det registrert funn som er viktig å verne om. Artene er ikke direkte truet, men er av lokal betydning og verdt å ta vare på.

Kulturvern.

Viktige samiske kulturminner er fredet på samme måte som øvrige kulturminner etter kulturminneloven.

Når det gjelder samiske kulturminner kan dette være: (jfr. www.miljølære.no)

- Fysiske spor etter samisk virksomhet.
- Immaterielle minner som eksempelvis stedsnavn og lokal tradisjon hører også inn under begrepet
- Boplasser, teltringer, gammetufter og ildsteder
- Gravplasser, offerplasser
- Fangstanlegg og buemurer
- Sagnsteder som hellige fjell, hellige innsjøer og oppholdssteder for mytiske vesener
- Minner knyttet til samenes tradisjonelle næringsaktiviteter
- Melkeplasser, merkeplasser og sperregjerder
- Sjøsamiske og innlandssamiske gårder med hus, gammer og stabbur
- Lekeplasser for barn, møteplasser og spøkelsesplasser.

I kommuneplans arealdel er flere områder lagt inn som viktige områder som bør vernes for fremtiden.

Disse er:

At område som er i bruk til samiske aktiviteter, området "Samisk Tun" på Holtås.

Området utenfor Foldvikøya rundt vraket etter Hurtigruteskipet "Dronning Maud" er også lagt inn som et kulturområde.

Finnesletta i Gratangsbøtn er fylkets mest artsrike område, med 165 registrerte planteslag, store mengder bær, men er i ferd med å gro igjen. Dette er foreslått som landskapsverneområde.

Grotter. I Finnesletta 70 m langs meanderende elv inne i fjellet. På Kvernmo større hulrom i elva.

Årsteinlian. *Flere km langs fjorden er det ren urskog i bratt og vanskelig tilgjengelig område. Enorme mengder bringebær og heggebær. Vedtatt vernet som landskapsverneområde med hovedvekt på skog.*

Geologiske turmål. Flere steder i kommunen er det utgravinger foretatt av lokale skjerpere på mineraljakt. Museet har 40 steinprøver fra én av dem.

Meelvossen, 15 min fra hotellet, er et meget populært besøkssted. Utenom flomtida kan man gå bak fossen og få en meget spesiell naturopplevelse

Foldvikmarkedet er ett av de få stedene der man kan oppleve noe av de gamle tradisjonene i et miljø som inviterer til deltaking og kunnskapstiligning

Nordnorsk fartøyvernsenter og Indre Sør-Troms Distriktsmuseum (tidligere Gratangen Båtsamling), er flaggskipet i kommunen og har bidratt til at Gratangen kan leve opp til hederstittelen "kystkulturkommunen i nord". Og er en svært viktig samarbeidspartner i forhold til SMIL-midler.

Landbruk.

De naturgitte forholdene i Gratangen medfører at det som oftest bare er ei lita stripe mellom strandlinja og fjellet, som det kan drives jordbruk på. Dette er i hovedsak gjennomgående langs hele fjordarmen. Innerst i Gratangen utvider landskapet seg noe, slik at det er større arealer som er drivverdige. Avstanden mellom strandlinja og fjellet er betydelig større. Normalt drives det jordbruk opp til kote +220 moh.

Driftsformen er fullmekanisert, hvor bare arealer som kan høstes maskinelt blir nyttiggjort, men dette igjen stiller krav om at viktige arealer som blir og kan utnyttes til jordbruksformål, blir vernet mot nedbygging til annet formål.

Arealer som tidligere var høstet blir nå benyttet i stor utstrekning til beiteformål.

I Gratangen er det 13 driftsenheter innen landbruket, sysselsettingen i årsverket er ca 15. Verdiproduksjonen i kommunen i 2017 var for landbruket på ca 5- 6 mill.

Alt jordbruksareal som er i drift er i grenda Kvernmo, Holtås, Moan, Fjordbotn, deler av Elvenes, Laberg, deler av Foldvik, Hilleshamn, Årstein, Åkenes, Grøsnes lille/store, Myrland, Løvdal, Selnes må sikres framtidig vern. I disse områdene drives det aktiv jordbruksdrift.

Gratangen kommune har utarbeidet skogbruksplan, som bør rulleres. Det er ikke utarbeide jordbruksplan

Det dyrkbare arealet i kommunen er på 6900 daa, hvorav ca 3200 daa er i drift i dag som fulldyrka, overflatedyrka og innmarksbeite.

Det er registrert ca 327 landbrukseiendommer, av disse er det 161 landbrukseiendommer som helt eller delvis er i drift som egen driftsenhet eller som leieareal til andre driftsenheter..

Skogbruk.

Det er bare i liten grad at skog blir utnyttet i Gratangen. I hovedsak er det uttak av skog til eget bruk, og da som brensel. En bedrifter driver med produksjon av brensel og det er et sagbruk. Da landbrukseiendommene er små avhengig av å få til avtaler med skogeiere i kommunen for å ta ut virke.

I en rekke år har det vært foretatt planting av barskog, i hovedsak gran, men ennå er tilveksten så liten at det bare er i småskala det er mulig å høste av skogen til bruk i trevirke.

Skoggrensa i Gratangen strekker seg til ca kote 500.

En del av skogen blir berørt når utbyggingsområdene er lagt ut, men det er forsøkt å ta hensyn til at produktiv skog, og plantefelt blir unngått. Det er imidlertid ikke til å unngå at enkelte områder kommer i berøring med utbyggingsområdene.

Reindrift:

Reindrifta representerer både næring og kultur. I Gratangen er det er det to beitedistrikt, Gielas og Grovfjord reinbeitedistrikt. Skille mellom disse er E6 fra Bjerkvik til Langmyra og ned langs RV 825 til Elvenes.

På Holtås er det opparbeidet et samisk tun som driver organiserte aktiviteter innen for samisk kultur og næring.

Gratangen kommune er innlemmet i samisk utviklingsfond sitt virkeområde.

Friluftsliv

Skogområdene, kystområdene og til dels jordbruksområdene er viktige for friluftslivet.

Hverdagsfriluftslivet stiller krav til tilrettelegging av bolignære turområder. De nye urbane turgåerne er ikke alltid inneforstått med de retter og plikter som ligger i allemannsretten.

Hestesport og ridning er i bygdene Holtås og Laberg. Hest er viktig som en del av ungdomsaktiviteter og friluftsliv, og det er viktig å legge til rette for bruk av hest for å unngå interessekonflikter.

De andre bygdene i kommunen er populære utfartssteder for hyttefolk, turister og friluftsfolk, og det krever tilrettelegging for adkomst til populære områder. I tillegg er det fine badeplasser, som ligger i nær tilknytning til jordbruksarealer og beitearealer, som krever tilrettelegging for å unngå konflikter. Gratangen kommune har kartlagt viktig friluftsområde - jfr. sak kommunestyre sak 36/14 - den 23.06.2014.

Lokalt verdifullt kulturlandskap

I Gratangen er det verdifulle kulturlandskap. Gratangen kommunestyre har prioritert Skiftegammen og kulturlandskapet rundt dettet. Gammen og Gammalgården på Skifte, restaurert stor-gamme fra 1857 og 4 hus etter finske innvandrere som slo seg ned her fra 1840-årene. I området finnes også en rekke samiske kulturminner, både fra sommerboplasser og gammer. Disse har behov for omfattende restaurering og oppgradering. Kommunen arbeider med kulturminneplan som vi være ferdig i løpet av våren 2017.

I privat eie, nært samarbeid med museet.

1..Hovedutfordringer i jordbruket i Gratangen

Kulturlandskap og kulturminner

Landbruket har ei lang historie i området, og det er i dag aktive gårdsbruk i grenda Kvernmo, Holtås, Moan, Årstein, Laberg, Sortebeck, Hilleshamn, Hesjeberg, Grøsnæs, Myrland, Løvdal og Selnes. Antall aktive landbruksforetak er de siste 40 årene kraftig redusert, men i hovedsak leies jordbruksarealene ut til bruk i drift. Landbrukseiendommene opprettholdes. Men sjøl om mye av jorda holdes i hevd er det mye som ikke skjøttes lenger, og det er de mest tungdrevne arealene som gror igjen. Nedgang i dyr på beite fører til gjengroing av utmarksarealer og arealene forringes også for bruk til friluftsliv. De landbrukseiendommer som ikke er i aktiv drift lenger representerer også en viktig kulturhistorie, og er en viktig del av landskapet.

Eiendomsstrukturen, dyrka og dyrkbare areal er viktig utfordring for landbruket, spesielt jordleie, kulturlandskapet og bygningsvern.

Arealer som tidligere var høstet må i økende grad benyttes til beiteformål og kan benyttes til beredskapsareal ved tidlig nedsanking. Dette kan være med på unngå gjengroing.

Gratangen kommune har utarbeid kommuneplanens arealdel for perioden 2010 – 2022 (er under rullering med ferdigstilles 2022) En del av opplysningene er hentet fra kommune planen. I tillegg har kommunen utarbeidet plan for Biologisk mangfold. Følgende stoff og kart har vært benyttet og har dannet grunnlag for utarbeiding av plan:

- kulturminnekart
- Skogbrukskart
- Viltkart (eget kart og registrering unntatt offentligheten)
- Kystsoneplan (egen delplan, og "Astafjordprosjektet")
- Biologisk mangfold
- Gårdshistorien for Gratangen bok I og II.
- Kommunens arealplan
- kartlegging av viktige friluftsområder
- kulturminneplan (godkjennes våren 2017)

2. Miljømål

Viktige miljømål for landbruksforvaltningen i Gratangen:

- Opprettholde et vakkert kulturlandskap.
- Ta vare på viktige kulturminner
- Bevare viktige områder for biologisk mangfold
- Sikre at viktige områder for friluftsliv fortsatt skal være tilgjengelige

3. Strategier

Målene må først og fremst nås gjennom forvaltning av aktuelle lover og forskrifter.

Miljøtilskudd i landbruket er et lite, men viktig bidrag for å nå målene. I det følgende beskrives strategier for bruken av disse midlene.

Jordloven, skogbruksloven og tilhørende forskrifter er delegert til avdeling for landbruk/naturforvaltning i kommunen. Det er gjort et arbeid gjennom mange år hvor bruken av disse midlene er innarbeidet og etter hvert godt kjent blant bøndene. Når det gjelder utarbeidelse av strategier og prioritering av søknader skal kommunen samarbeide med faglagene.

Kommunen skal samarbeide aktivt med grunneier/lag/foreninger for å initiere søknader og tiltak i prioriterte områder.

Kommunen skal informere aktivt til alle eiere av landbrukseiendommer, og være med på planlegging av tiltak.

4 Tiltak

Grunnlag for prioritering av tiltak ligger allerede i ulike planer og utredninger.

- Nasjonalt verdifulle kulturlandskap i Troms www.miljostatus.no
- Tiltaksstrategi SMIL rullert feb.2021, Gratangen kommune.
- Tiltaksplan for skogbruket; Gratangen kommune, .
- Kommuneplanen for Gratangen kommune 2010-2021-
- samarbeid med faglag og Fartøyvernssenter, kulturavd. Gratangen kommune
- Regionalt Miljøprogram for Jordbruket i Troms ‘
- kulturminneplan (godkjennes våren 2017)

Kulturlandskapstiltak

Det kan gis tilskudd til kulturlandskapstiltak som gjennom skjøtsel, vedlikehold og istandsetting ivaretar natur- og kulturminneverdier i jordbrukets kulturlandskap. Forskriften omfatter bl.a. tiltak som:

- ivaretar biologisk mangfold og gammel kulturmark, og som tilrettelegger for økt biologisk mangfold
- tilrettelegger for større tilgjengelighet og opplevelser i landskapet, og som holder verdifulle områder åpne
- ivaretar kulturminner og kulturmiljøer, inkludert verneverdige bygninger, gjennom skjøtsel, vedlikehold og istandsetting etter kulturminnefaglige retningslinjer

Prioriteringer:

- Skjøtsel, bruk og tilrettelegging av beitearealer i kommunen.
- Skjøtsel, bruk og tilrettelegging av nasjonalt verdifullt kulturlandskap.
- Skjøtsel og tilrettelegging av lokalt verdifulle kulturlandskap.
- Gjenoppta beitebruk på gjengroingsarealer.
- Skjøtsel/restaurering av gamle steingjerder.

Tiltak for tilrettelegging for ferdsel i jordbruksområder.

Planleggings- og tilretteleggingsprosjekter

Næringskontoret ønsker å være med å ta ansvar for å få i gang planlegging av ridestier og kjøring med hundespann i nær innmark og utmark på Holtås, Kvernmo, Laberg og Labergsdalen

Fellesprosjekter vedrørende tilrettelegging for friluftsliv og ferdsel i jordbruksområder.

Forurensningstiltak

Det kan gis tilskudd til tiltak som reduserer risikoen for erosjon på jordbruksarealer og i vannløp, som reduserer avrenning av næringsstoffer fra jordbruksarealer eller som reduserer forurensende utslipp fra jordbruket til jord, luft og vann. Forskriften omfatter bl.a. følgende tiltak:

- utbedring og supplering av hydrotekniske anlegg, herunder graving av åpne kanaler til erstatning for eksisterende lukka avløp
- fangdammer, andre økologiske rensingstiltak og miljøplantinger □ tiltak som reduserer risiko for tap av plantevernmidler
- tiltak i forbindelse med å legge om fra drift med åpen åker til mer miljøvennlig og ekstensiv planteproduksjon på spesielt erosjonsutsatte arealer
- særskilte bygningsmessige miljøtiltak i eller i tilknytning til eksisterende driftsbygning eller driftsopplegg

Andre tiltak

Det kan f.eks gis støtte til spesielle investeringer som reduserer risiko for tap av plantevernmidler, eksempelvis biobed ved påfyllingsplasser og lignende.

5. Behov det anbefales år rundt 200.000.- i tilskudd midler.

6. Aktuelle tilskuddsordninger

VILKÅR - GENERELLE

Tilskudd kan innvilges foretak som oppfyller vilkårene i [forskrift 19. desember 2014 nr. 1817](#) om produksjonstilskudd og avløsertilskudd i jordbruket § 2 og § 3 eller § 4. Det må foreligge tillatelse fra landbrukseiendommens eier til gjennomføring av prosjekt eller tiltak som nevnt i denne forskriftens § 4 og § 5. Tilskudd kan også innvilges eier av landbrukseiendom dersom det foregår en produksjon på landbrukseiendommen som oppfylle vilkårene for tilskudd etter [forskrift 19. desember 2014 nr. 1817](#) om produksjonstilskudd og avløsertilskudd i jordbruket

Søker må være registrert i Enhetsregisteret. Eier eller leietaker må drive en tilskuddsberettiget produksjon på landbrukseiendommens areal på søknadstidspunktet. Det vil si det skal drives vanlig jordbruksproduksjon på en eller flere landbrukseiendommer med de dyreslag eller vekstgruppene det søkes tilskudd for, slik disse gruppene til enhver tid er definert i medhold av jordbruksavtalen, jf. PT-forskriften § 2. De miljøkrav som gjelder for arealet må oppfylles, jf. PT-forskriften § 4.

Så lenge disse vilkårene er oppfylt, er det ikke noe krav at søker, eller leietaker i de tilfeller eier har leid bort arealet, mottar produksjonstilskudd og avløsertilskudd i jordbruket. I de tilfeller der eier har leid ut alt areal, er det heller ikke noe krav til hvilken næring eiers foretak driver så lenge leier driver en tilskuddsberettiget produksjon på landbrukseiendommen.

Dersom søker ikke eier landbrukseiendommen som tiltaket skal gjennomføres på, må det foreligge tillatelse fra landbrukseiendommens eier til å gjennomføre tiltaket. Tillatelsen bør være skriftlig.

VILKÅR – PLANLEGGINGS- OG TILRETTELEGGINGSPROSJEKTER

For å få til en mer helhetlig og samordnet innsats, og for å bidra til prosesser som sikrer bredest mulig involvering og forankring i arbeidet med spesielle miljøtiltak, kan det gis tilskudd til planleggings- og tilretteleggingsprosjekter.

Formålet med slike prosjekter er å legge forholdene til rette for større helhetlige prosjekter over større områder, for eksempel knyttet til et vassdrag eller ei grend. Slike planleggings- og tilretteleggingsprosjekter bør lede fram til gode og konkrete kulturlandskaps- og forurensningstiltak som er nevnt i § 5.

Det kan være hensiktsmessig å gjennomføre slike prosjekter for å få ivaretatt miljøverdier i et større område på en helhetlig måte. Slike prosjekter, med flere aktører, er ofte administrativt krevende å få i gang, og det kan derfor være behov for å gi starthjelp.

Den som står som søker for denne type prosjekter må oppfylle vilkårene i PT-forskriften § 2 og § 3 eller § 4. Dette innebærer at lag og foreninger ikke kan søke SMIL-tilskudd.

Om innvilging av tilskudd Det kan innvilges engangstilskudd med inntil 100 prosent av godkjent kostnadsoverslag. Det er likevel ønskelig at det også for slike prosjekter er medvirkning fra andre kilder, for eksempel i form av egeninnsats eller delfinansiering fra andre interessenter eller samarbeidsparter.

Kostnader med planlegging, organisering og prosjektgjennomføring kan inngå i tilskuddsgrunlaget.

Prosjektet skal resultere i en plan for gjennomføring av konkrete tiltak i det aktuelle området. Prosjektet kan gå parallelt med søknad og gjennomføring av tiltak etter § 5. Da vil planleggingsprosjektet kunne være med å finansiere den administrative delen ved gjennomføringen av tiltakene etter § 5

VILKÅR – KULTURLANDSKAP -

Det kan gis tilskudd til kulturlandskapstiltak som gjennom skjøtsel, vedlikehold og istandsetting ivaretar natur- og kulturminneverdier i jordbrukets kulturlandskap. Forskriften omfatter bl.a. tiltak som:

- ivaretar biologisk mangfold og gammel kulturmark, og som tilrettelegger for økt biologisk mangfold
- tilrettelegger for større tilgjengelighet og opplevelser i landskapet, og som holder verdifulle områder åpne
- ivaretar kulturminner og kulturmiljøer, inkludert verneverdige bygninger, gjennom skjøtsel, vedlikehold og istandsetting etter kulturminnefaglige retningslinjer

Tiltak som ivaretar biologisk mangfold og gammel kulturmark, og som tilrettelegger for økt biologisk mangfold

Biologisk mangfold er mangfoldet av økosystemer, arter og genetiske variasjoner innenfor artene, og de økologiske sammenhengene mellom disse komponentene. Gammel kulturmark er arealer med vegetasjon utformet ved slått, beiting, styving, brenning eller andre driftsformer gjennom en lang periode, ofte uten tilførsel av gjødsel, og med et plante- og dyreliv som skiller seg fra det som ellers kan være vanlig i området. Slik kulturmark kjennetegnes også ved spor etter gamle driftsmåter (i terrengoverflaten, rydningsrøyser, murer, styvingstrær, m.m.) og andre kulturminner i området (gravhauger, hustufter, m.m.). Arealene er ikke preget av moderne jordarbeiding, men er dominert av naturlig gras- og urtevegetasjon. Det kan også være innslag av små, tidligere dyrka åkrer i gammel kulturmark.

Tiltakene skal fremme biologisk mangfold gjennom å ivareta planter og dyr i kulturlandskapet og kulturbetinget plante- og dyreliv på gammel kulturmark. Tiltakene skal bidra til å bevare livskraftige bestander og opprettholde leveområder og spredningsveier for planter og dyr i eller i tilknytning til kulturlandskapet. Videre skal tiltakene ivareta gammel kulturmark og fremme ivaretagelse av det biologiske mangfoldet og landskapsbildet knyttet til den gamle kulturmarka.

Aktuelle tiltak kan være etablering, restaurering, utbedring og skjøtsel av områder og landskapselementer som bidrar til å utvikle og ivareta leveområder og spredningsveier for planter og dyr, istandsetting og skjøtsel gjennom beiting, brenning, slått, styving eller annen form for høsting av gammel kulturmark.

Tiltak som legger til rette for økt biologisk mangfold kan være etablering av varig vegetasjon for økt omfang av naturlig grønnstruktur, økt trivsel og forbedring av landskapsbildet (landskapsplantinger).

Tiltak for å fremme biologisk mangfold i skog og utmark omfattes bare dersom den aktuelle lokaliteten er gammel kulturmark. Dette kan for eksempel være utslåtter eller seterområder.

Etablering av beite på areal som ikke kan klassifiseres som gammel kulturmark (for eksempel i skog/utmark) er ikke et SMIL-tiltak. Det kan vurderes om slike tiltak kan være aktuelle innenfor ordningen «Tiltak i beiteområder».

Tiltak som tilrettelegger for større tilgjengelighet og opplevelser i landskapet, og som holder verdifulle områder åpne

Forskriften skal stimulere til tiltak som øker muligheten for rekreasjon og friluftsliv i jordbrukets kulturlandskap gjennom å legge til rette for ferdsel til fots og opplevelser. Det kan gis tilskudd til sammenhengende sti- og turveinett i tilknytning til veier i landskapet, viktige linjedrag i landskapet og forenkling av adkomsten til utmark og strandsoner.

Ved utforming av slike tiltak, må en være varsom og unngå vesentlige negative effekter på natur- og kulturminneverdiene i jordbrukets kulturlandskap. Kommunen bør derfor være varsom med å gi tilskudd til tiltak som legger til rette for parkering eller ferdsel med motorkjøretøy. Ved tiltak knyttet til gamle stier og ferdselsårer – se omtale av kulturminnetiltak nedenfor.

Tiltak som tilrettelegger for ferdsel, bør i prinsippet ikke omfatte turveier og stier i skog og utmark. Når slike turveier og stier må gå via skog- og utmarksområder for å oppnå gode helhetsløsninger, kan det imidlertid være aktuelt at veier og stier i utmark også inkluderes i tiltaket som det gis tilskudd til.

Aktuelle tiltak kan være knyttet til etablering, utbedring, rydding og vedlikehold av stier og turveier i jordbruksområder og sikre tilgjengelighet til kulturminner og kulturmiljøer for allmennheten, dersom dette er

ønskelig. Andre aktuelle tiltak er merking av ferdselsårer og utarbeidelse av enkel informasjon. I tillegg kan det være aktuelt at grunnlaget for tilskuddet inkluderer kompensasjon for vesentlig ulempe forbundet med allmenn ferdsel, for eksempel avlingstap.

Tiltak som ivaretar kulturminner og kulturmiljøer, inkludert verneverdige bygninger gjennom skjøtsel, vedlikehold og istandsetting

Med kulturminner menes alle spor etter menneskelig virksomhet i vårt fysiske miljø, herunder lokaliteter som det knytter seg historiske hendelser, tro eller tradisjon til. Med kulturmiljøer menes områder hvor kulturminner inngår som del av en større helhet eller sammenheng, jf. § 2 i kulturminneloven.

Verneverdig bygning er arkitektonisk eller kulturhistorisk verdifull bygning som ikke er fredet, men som likevel bør bevares etter antikvariske metoder og prinsipper.

Eksempler på kulturminner i tilknytning til jordbrukslandskapet:

- alle slags bygninger på gårdstun og i inn- og utmark, fra våningshus og driftsbygninger til utløe, koier og kvernhus
- boplasser, hustufter og ruiner, gammetufter, gårdshauger
- gravhauger og –røyser, helleristninger, offersteder, varp
- rydningsrøyser, veiter/vanningsanlegg, bakkemurer, terrasseringer, tre- og steingjerder, elveforbygninger
- gamle veifar, stier, veimerker, klopper, vad, tre- og steinbruer, geil/fegater
- jakt-, fiske- og fangstinnretninger, stakktufter, jernvinneplasser, kull- og tjæremiler, fløtningsdammer
- bygdeborger, varder/veter

Eksempler på kulturmiljøer i jordbrukslandskapet:

- gårdstun, seteranlegg, en samling gravhauger, naustmiljø

Kulturminnemyndighetene har ansvar for kulturminner og kulturmiljøer som er fredet etter lov om kulturminner. Disse skal behandles særskilt. Regional kulturminneforvaltning må kontaktes ved for eksempel istandsetting av freda kulturminne eller skjøtsel omkring en automatisk freda gravhaug, dersom dette går utover tradisjonell bruk av området til slått eller beiting. Sametinget skal kontaktes dersom det aktuelle tiltaket berører freda samiske kulturminner.

Forskriften omfatter skjøtsel av vegetasjon på og omkring kulturminner og kulturmiljøer, samt vedlikehold, istandsetting, bevaring og planlagt bruk av kulturminner og kulturmiljøer, inkludert verneverdige bygninger. Forskriften omfatter ikke freda bygninger.

Alle tiltak som gjelder kulturminner og kulturmiljøer bør gjennomføres etter prinsipper som kulturminneforvaltningen legger til grunn. Dette er bl.a:

- bevare mest mulig av kulturminnets opprinnelige elementer eller kulturmiljøets egenart og helhet
- foreta så få forandringer som mulig, reparasjoner fremfor hel utskifting
- bruke tradisjonelle, stedegne materialer, håndverksteknikker og farger

VILKÅR – FORURENSINGSTILTAK

Det kan gis tilskudd til tiltak som reduserer risikoen for erosjon på jordbruksarealer og i vannløp, som reduserer avrenning av næringsstoffer fra jordbruksarealer eller som reduserer forurensende utslipp fra jordbruket til jord, luft og vann.:

Formålet med tiltakene vil være å

- sikre godt vannmiljø i jordbrukspåvirkede vannforekomster
- redusere utslipp av amoniakk fra jordbruket
- redusere utslipp av klimagasser fra jordbruket
- redusere helse- og miljørisikoen ved bruk av plantevernmidler i jordbruket

Viser forøvrig til forskriften.

7 Vurderingskriterier/Retningslinjer for prioritering mellom søknader

Porsjekter prioriteres ut fra næringsprofil, områdets kulturlandskapsverdier, og om det er et fellestiltak. SMIL - søknader som i ettertid kan gi RMP – tilskudd til årlig drift/skjøtsel prioriteres. Tverrfaglige prosjekter, prosjekter som imøtekommer høyt prioriterte miljøutfordringer i kommunen

8 Vilkår og virkeområde

Prosjektene/tiltakene må utføres på landbrukseiendommer som kan nyttes til jord- og skogbruk. SMIL-tilskudd kan gis til foretak som driver vanlig jordbruksproduksjon eller skogbruk. Virksomheten må være registrert i Enhetsregisteret, samt registrert som merverdiavgiftspliktig og kan levere årsoppgave som foretak. Søkere er foretak eller eiere som driver og/eller eier en landbrukseiendom, eller enhver som er registrert i Enhetsregisteret og som har fått tillatelse av landbrukseiendommens eier til gjennomføring av aktuelt tiltak/prosjekt. Lag/foreninger kan også søke hvis de er registrert i Enhetsregisteret. Se forskrift/rundskriv.

9 Informasjonsarbeid

Kommunen skal samarbeide aktivt med grunneier/lag/foreninger for å initiere søknader og tiltak i prioriterte områder.

Kommunen skal informere aktivt til alle eiere av landbrukseiendommer, og være med på planlegging av tiltak.

Informasjonsmaterieil som kan være nyttig ved utforming av tiltaksstrategiene:

SMIL-forskriften

<https://www.landbruksdirektoratet.no/nb/jordbruk/ordninger-for-jordbruk/tilskudd-til-spesielle-miljotiltak-i-jordbruket-smil>

Søknadskjema finnes på : www.landbruksdirektoratet.no

Gratangen kommune

Den 01.04.2023

revidert av – Torbjørn Johnsen

Kulturlandskapsmidler

Du kan søke kommunen om tilskudd til spesielle miljøtiltak i jordbruket.

Generelt

Beskrivelse

Du kan søke kommunen om tilskudd til spesielle miljøtiltak i jordbruket. Formålet er å fremme natur- og kulturminneverdiene i jordbrukets kulturlandskap og redusere forurensningen ut over det som kan forventes gjennom vanlig jordbruksdrift.

Kategorier

- Næring
- Natur og miljø

Målgruppe

Foretak eller eiere som driver og/eller eier en landbrukseiendom. Landbrukseiendommer som eies og drives av stat, fylke eller kommune faller utenfor ordningen med mindre tiltaket er et fellestiltak der en eller flere tilskuddsberettigede landbrukseiendommer er med.

Kriterier/Vilkår

Søkere må ha gjødslingsplan og journal over plantevernmidler. Søker skal videre ha kart over alt eid og leid jordbruksareal som foretaket til enhver tid disponerer. Det vil si at kartet ikke skal inneholde jordbruksareal som er leid ut/forpaktet bort, og som foretaket ikke disponerer. Videre skal alle miljøverdier, samt arealer der det er risiko for tap av jord og næringsstoffer, kartfestes og beskrives.

Søker må ha denne dokumentasjonen klar på søknadstidspunktet, og den må være tilgjengelig ved kontroll. Vi anbefaler at denne dokumentasjonen vedlegges søknaden. Dersom det ikke er hensiktsmessig å sende dette inn, bør kommunen på annen måte være sikker på at disse dokumentene foreligger på søknadstidspunktet.

Samarbeidspartnere

Kontaktpersoner:

Torbjørn Johnsen, Mobil 41409708 - e-post: torbjorn.johnsen@gratangen.kommune.no

Regelverk

Gjeldende lov og regelverk

Kommunen plikter å sørge for denne tjenesten. Se jordlova § 3 og 18.

Lov

[Lov om behandlingsmåten i forvaltningssaker \(forvaltningsloven\)](#)
[Lov om jord \(jordlova\)](#)

Forskrift

[Forskrift om tilskudd til spesielle miljøtiltak i jordbruket](#)

Praktiske opplysninger

Veiledning - hvordan få utført eller motta tjenesten

Du fyller ut et søknadsskjema fra Statens landbruksforvaltning (se under). Kommunen kan gi deg veiledning.

Søknaden sendes til

Gratangen kommune
Nerdgårdveien 2

9470 GRATANGEN

Saksbehandling

Kommunen avgjør søknaden om tilskudd og prioriterer søknader som er i tråd med kommunens tiltaksstrategi. Har du fått innvilget tilskudd, utbetales det etter skriftlig anmodning fra deg og når tiltaket har fått godkjent sluttregnskapet. Du kan få utbetalt forskudd på bakgrunn av godkjent dokumentasjon etter hvert som deler av tiltaket er utført.

Saksbehandlingstid

Kommunen skal behandle saken så snart som mulig. Hvis saken ikke kan avgjøres innen én måned, skal du ha skriftlig beskjed om grunnen til dette. Du skal samtidig få opplyst når det antas at vedtaket blir fattet.

Klagemulighet

Hvis du er misfornøyd med vedtaket, kan du klage til kommunen innen en frist på tre uker fra du mottok det. Forklar hva du er misfornøyd med og hvorfor du mener vedtaket bør endres. Hvis du trenger veiledning, kan du henvende deg til kommunen. Opprettholder kommunen sin avgjørelse, blir saken sendt videre til fylkesmannen, som avgjør om klagen skal tas til følge.

Søknadsfrist settes til 20. mai / 1.september hvis det er midler som ikke er brukt ved førstegangs utlysning.

Kontaktinformasjon

Kontaktenhet

- **Navn:** Servicekontoret
- **Telefon:** 77021800
- **Epost** postmottak@gratangen.kommune.no
- **Postadresse:** Nergårdveien 2, 9470 GRATANGEN
- **Besøksadresse:** Årstein, 9470 GRATANGEN
- **Åpningstid:** 08.00 -15.30

Andre opplysninger

Sist oppdatert

14.04.2023